

pa izvira od različnosti posameznikov, kateri se narodnej šoli v vzgojo prepuščajo. Kakor ne ugaja jedno in isto zemljišče vsakej rastlini, tako tudi pri različnosti duševnih svojstev in moralčne vzobraženosti posameznih otrok ni mogoče vseh enako vzgajati. Zato pa se narodna šola trudi, da se kolikor mogoče ozira na individualnost otrok; tej individualnosti pripravlja primerne hrane. Če pa tudi tukaj zaželeni uspeh večkrat izostane, tiči krivda v tistih faktorjih, katerih učitelj in vzgojitelj nima v svoji oblasti, kot so dom, roditelji itd.

Vsem opoviram prave vzgoje v okoliščini, je v resnici težka naloga. A ker se zlasti dandanes od učiteljstva marsičesa tirja, česar se le z združenimi močmi doseči more, zato naj vzgojitelj skrbi, da kolikor mogoče pridobiva te faktorje za-se, da odstrani vse, česar bi ga moglo pri vzgoji opovirati. Najlažje polje vzgojevanja ima pač vzgojitelj nepokvarjenih otrok, ker ti so vzprijemljivi za vse dobro in pravo. Težje je izhajati s popačenimi otroci, katere je dom izpridil. Zlasti pa je težka naloga vzgajati otroke omikanih krogov, ker ti hočejo otroke ali po svoje vzrejene imeti, ali pa se za vzgojo svojcev malo ali nič ne brigajo.

Kaj pomaga, če šola še tako lepe nauke vceplja v otroška srca, če jih pa dom potem ne nadaljuje, ne razširjuje, če dom vedé ali nevedé razdira ono, kar je šola z največjim trudom postavila. Ker pa je temu čedalje bolj tako, in ker se čedalje bolj vsa otroška vzgoja le ubogej mučenici, šoli, prepušča, zato se ne smemo čuditi, ako vkljub napredovanju človeštva in vzgoje opazamo toliko protislovja mej prizadevanjem in mej uspehi vzgoje. To protislovje nahaja se v obče povsod, zlasti pa po mestih. Da bi se temu v okoliščini prišlo, treba je izdatnejše pomoči onih faktorjev, kateri so v to poklicani: obitelji, cerkev in država. Cerkev in država res skrbita za povzdigo vzgoje, a tu pa tam morda še premalo. Ne tako pa obitelj, rodbina ali družina kot najglavnejši faktor pri vzreji otrok.

(Konec pride.)

Opomnje pedagogične, didaktične in metodične.

I. L.

Namen naših ljudskih šol je na tanko odločen že v 1. §. državne šolske postave s 14. maja 1869. l. Ta se glasi: „Ljudski šoli je naloga, odrediti otroke, da bodo navedeni in pobožni, razvijati jim duševne moči, oskrbovati jih z znanostmi in vednostmi potrebnimi, da se lahko v življenju dalje omikajo, in dati jim pravi navod, postati prida ljudje in vrli državljani“.

Prva naloga je torej ljudskemu učitelju vzgoja otrok, katera ima ostati vodilna misel pri poučevanju na vseh stopnjah. Moralna vrednost človeka mora biti učitelju smoter njegovega truda, t. j. prizadevati se mu je, da vzbuja, ohrani in okrepi v učencu naj prvo odločno zavest o moralni vrednosti vsakega državljana, da vtrdi v njem to prepričanje, da človek izgubi vso vrednost, kakor hitro je izgubil lepe navedne čednosti. „Blag, odkrit značaj“, pravi §. 21. šolskega in učnega reda, „je namen vsemu odgojevanju“. Zato je učitelju paziti na lepo navedno in naravno vedenje in govorjenje pri mladini, paziti mu je, da vzbuja in ohrani v njih čut do dolžnosti in pravice, čut do prave časti in čistega poštenja, da v njih ogreva ljubezen do ljudi in domovine in usmiljenje do živali. Učitelj mora pred vsem terjati od učencev strogo pokorščino in gledati, da uživa vedno in neprenehoma naj večje spoštovanja svojih učencev. Gajiti mu je vse lepe čednosti, katere lepšajo mlade in stare, kakor lepe cvetice vrt in travnik: nehlinjeno pobožnost, snažnost, red, uljudnost, postrežljivost, prizanesljivost, miroljubnost, delavnost. V šoli mora terjati mir, red, pazljivost in ubogljivost. Da vse to doseže, posluševati se sme vseh po umni pedagogiki pripoznanih in po postavah privoljenih pri-

pomočkov, t. j. pohval in kazni; toda z obojimi naj bode silno varčen in oboje naj rabi le takrat, kadar je otrok moralno preslab, da bi dobro storil radi tega, ker je dobro. S pohvalami in kaznimi mora učitelj užé radi tega varčevati, ker nima učitelj mnogo pohval in kazni na razpolaganje in mu jih utegne zmanjkati, predno je svoj namen dosegel.

Drug namen ljudske šole je razvijanje duševnih moči otroških. Kakor je naravnoverska vzgoja otrok težavni posel učitelju vzgojitelju, tako je tudi naravno razvijanje otroškega uma in razuma in otroškega spomina jako težavna naloga njegova. Pri tem se je ravnati učitelju po postavah naravnega razvoja. Kakor se telo le počasi razvija in krepi, tako se vzbuja in zavéda tudi duh le polagoma, in sicer s telesom vred. Kakor mlado telo ne more še vseh raznovrstnih jedí vzprijemati, tako tudi mladi duh ne more razumevati vseh stvari. V nežni mladosti mu ni še to umevno, kar so odločili umni pedagogi za deško starost, in dečkov um ni za znanosti, katere so še le mladenčem prikladne. Zatorej se morajo vse tvarine, katere se je učencem učiti, bodisi radi njih formalne ali materialne vrednosti, razdeliti na starostne stopnje. Ako stvar bolj preudarjamo — tako berem v izvrstnem spisu „Narava — vodnica učitelju“ (Učiteljski Tovariš 1880. l.) — moremo ločiti v otroški starosti troje stopenj pri razvoji.

„Prva stopnja je ta, da otrok začne čutiti, in to kar je s čuti spoznal, tudi razodene, da se njegovemu duhu vtisnejo stvari, ki ga obdajajo; pri stvareh razločujejo obliko, barvo, okus i. t. d., navadno pravimo, to je doba, ko začénjajo čuti delovati. Učitelju je nalog, da otroku podá veliko predmetov, iz katerih si jemlje dušne hrane. Tako pride vnanji svet v otrokovo dušo, in se tam duševno udomači. Tačas pri otroku deluje največ spomin; uči se in verjame, dobiva in ohranjuje. Ta doba traja nekako prvi dve leti šolanja. Šola ima takrat gledati na telesni razvoj. Ogiblje se tedaj vsega, kar bi škodovalo telesnemu razvoju; skrbi za primerno telesno gibanje in za otročje igre. — V poznejši, v drugi dobi zanimiva otroka pojmovanje. Ne verjame več na besedo temu, kar se mu pové, marveč hoče vedeti, zakaj je to tako in ne drugače. „Zakaj“ mu je v prvej vrsti. Um preoblada. V teh letih neče le vzprijemati, marveč sam delati in upodobljati; otroku nastopa čas samodelavnosti, samosvojega dejanja in nehanja. Uči se zdaj z vso zavednostjo, v raznih predmetih se vadi toliko, da jih zmore. Učitelj naj tedaj tako poučuje, da se otrok veselí samosvoje delavnosti, da nima samo čutnih predočeb, marveč tudi takih, katerih si pridobiva ne le s spominom, temveč tudi z umom. To je doba, v katerej se pri otroku razodevajo njemu lastni (individualni) nagibi in nagnjenja; kdor otroka opazuje, izpoznal bode, katero nagnjenje prevaguje; slutil bode za kaj je otrok namenjen. — V poslednjih dveh letih, v tretji dobi, se naučí učenec, da obrača splošna vodila na posamezne slučaje; pripravlja se za praktično življenje. Ustno in pismeno se veliko prosteje izrazuje; kar je vzprijel in česa se je naučil, pové prosto s svojimi besedami; posebno pa poučevanje gleda na to, kar bo otrok za življenje potreboval iz številjenja, spisa in drugih predmetov. Učenec naj uporabi priučeno. Samo ob sebi se razume, da te dobe niso kaj tacega, kar bi bilo vsako za se obmejeno, n. pr. da bi se pri otrocih s 7 ali 8 leti nič ne zgodilo za razvoj uma, in da bi se pozneje ne gledalo na to, kar v življenji koristi; ne tako, marveč hočemo povedati, da se ima v sleherni dobi poudarjati to, česar smo omenili, in učitelj, ki bi se ne oziral na starost in zmožnost učencev, kakeršna pri njih preoblada, bi ne odgojeval naravi primerno“.

Tretja naloga ljudski šoli je, priskrbeti otrokom tudi nekoliko taci znanosti in ročnosti, katerih v življenji potrebujejo pridni in vrli državljani.

Torej tudi učiti je treba otroke v ljudski šoli. Kaj pa? To vprašanje je že rešeno; kajti odgovarjajo mu postave, ukazi in splošni učni načrti. Po obstoječih ukazih

se predpisujejo za vse ljudske šole, za manj- in večrazredne eni in isti predmeti, kar je z ozirom na to, da imajo vsi državljani enake dolžnosti in enake pravice, popolnem odobrovati. Razložek pri raznih šolah je le gledé obsega, v katerem se predmeti raznih ljudskih šol učé, t. j. za večrazrednice je predpisano več tvarine, nego za manjrazredne šole. Obveljal je v tej zadevi v novejših učnih načrtih princip poučevanja v koncentričnih (vzporednih) krogih, kateremu so vsi napredni pedagogi pritrdili. To načelo je izvedeno ne samo pri načrtih poedinih šol, ampak celó pri poedinih razredih in oddelkih vsake šole. Građivo enorazrednice je bistveno isto, katero je za 4- in 8razrednico odloženo, toda primerjati se dá malemu krogu, kateri se razširjuje pri 2-, 3-, 4-, 5-, 6-, 7- in 8razrednicah vedno bolj in bolj. Na podlogi učnih načrtov more v ugodnih okolščinah enorazrednica bistveno isto doseči, kakor katerakoli večrazrednica. To se dejansko tudi kaže pri tistih enorazrednicah, kjer je malo število redno obiskajočih pridnih šolarjev, katerim je na čelu izveden in marljiv učitelj, ki ima v dosego svojega namena vse potrebne pripomočke.

Vodila so učitelju pri poučevanju: postave, ukazi, splošni učni načrti in nadrobni učni načrti. Na te se je učitelju vsekako ozirati, teh ne sme v nijednem slučaju prezreti ali celó ovreči. Enako važno vodilo je pa učitelju tudi šolska knjiga, ki je vez med njim in učencem, vez med šolo in domom. Šolska knjiga je — bi rekel — najvažnejši učni pripomoček, naj dražji biser učitelju in učencu. Izvrstna šolska knjiga se učencu večkrat tako zeló prikupi, da se je vse svoje žive dni spominja, in učitelju je dobro osnovana, po vseh pedagogičnih in didaktičnih pravilih sestavljena šolska knjiga najboljše učilo; ona mu olajša pripravlanje na nauk in poučevanje v šoli; ona mu odmerja tvarino, katero poučuje, in mu kaže večkrat tudi metodo, po katerej naj se ravna.

Šolske knjige so podstava, na katero stavi in opira učitelj vse svoje šolsko delovanje; one so središče, okolo katerega se suče vse njegovo razlaganje in izpraševanje. Zato se pa tudi terjá, da so šolske knjige učitelju in učencu pravi vzor dobrih in jedernatih poučnih spisov. Naše slovenske šolske knjige sicer ne zaslužijo po vsem še te pohvale, razen računíc; vendar so pa zdanja slovenska berila in abecedniki velik napredek na polji naše šolske literature, in se morejo z najboljšim vspehom v šoli in domá porabljevati.

Znana in vsikdar nepretirana terjatev šolskih predstojnikov in nadzornikov je, da si učitelji na podlogi učnih načrtov in šolskih knjig s početkom vsacega šolskega leta sestavijo nadrobni učni načrt za vse leto ali za nekaj mesecev naprej, t. j. da določijo nekako, kaj se bode v posameznih tednih šolskega leta poučevalo. Če takov nadrobni načrt morebiti za vse kategorije ljudskih šol ni potreben, gotovo je pa zeló koristen malorazrednicam, kajti na teh šolah obdrži učitelj učence po več let v enem in istem razredu, — in tukaj nikakor ne gre, da bi sleherno leto eno in isto tvarino razlagal, ampak določiti mu je s početkom šolskega leta ali pa večkrat mej letom druge, nove tvarine, katere prejšnje leto ni poučeval. Sicer se pa vestni učitelj skoro za vsako uro na nauk pripravljati mora; to veljá posebno še novincem, katerim manjka potrebne izkušnje. Toda tudi starejim učiteljem, katerim je sicer izkušnja dala več dobrih metod, treba je, da se pred uro preskrbé vsaj s potrebnimi učnimi pripomočki, katere jim je pri rokah in v dobrem stanu imeti ravno takrat, kadar se jih rabi, da jih učitelj ne išče, ali pa ne prireja še le, ali pa celó učence s tem tolaži, da jim obeta, da jim bode to in uno prihodnjič pokazal.

Pri razlaganju nove tvarine premisli naj učitelj dobro, ali so učenci dovolj zmožni, razumevati jo. Preišče naj torej s primernimi vprašanji duševno podlogo, na katerej učenci stojé, kajti nauk sme in more se na kaj znanega opirati. Pri poučevanju naj se

napreduje sicer polagoma, a neprestano! Kaj pomaga učitelju, če še tako hitro napreduje, ako pa otroci tega tako naglo, njih duh vsega tako hitro prebaviti ne more?! Poučuje naj se torej temeljito! Varuje naj se pa tudi prenapetnosti — tako zvanega pedantizma — čemur se učitelj udaja takrat, kadar malenkostne stvari prav obširno razlaga in izprašuje. To se včasih godi pri náznornem nauku v 1. razredu, ako učitelj znan in manje važen predmet na vse mogoče načine opisuje in se pri tem silno dolgo mudí. Nekateri učitelji se v tem pregreše tudi pri obravnavi beril, ako si kakov vzgledni dejanski učni poskus, ki so ga tù pa tam brali, vzamejo za vzor pri vsakem berilu. Ni in tudi ne more biti sleherno berilo tako sestavljeno, da bi ga učitelj za vaje v čitanji, za slovnico, pravopis in spisje, za realije in morda celó za moralične nauke porabil; ravno nasprotno je. Nekatera berila kaže porabiti samo za vaje v čitanji, nekatera so primerna, da se jih otroci na pamet naučé, druga se dajo morebiti pri jezikovnih vajah porabiti, iz nekaterih berilnih vaj naj se lepí moralični nauki posnemajo, iz drugih pa njih realistični obseg. Vsaj je že Diesterweg rekel, da se ni treba pri vsaki stvari tako dolgo muditi, da učenec ničesa novega pri njej ne najde.

Nauk naj bode názoren. Zato je učiteljeva dolžnost, da pri vseh realističnih predmetih skrbi za primerna učna sredstva. Brez názornosti so realije učiteljem in učenecem muka, potrata dragega časa.

Enako je vse učiteljevo poučevanje v šoli malo vspešno, ako pridno ne izprašuje in ponavlja, ako ne skrbi za obilo vaj, za mnogo samodelavnosti pri učencih, za domače in šolske naloge, ustne in pismene. Toda o vsaki nalogi se učitelj mora prepričati, ali so se je učenci naučili, ali so jo izdelali, ali ne. Pri ustnih nalogah se ima učitelj vsaj pri nekaterem delu učencev o njih pridnosti ali nepridnosti prepričati, ako mu že čas ne pripusti, da bi se o vseh učencih osvedočil; pri pismenih nalogah mora se pa njegovo nadzorstvo že nad vse otroke raztezati, kar se more na več načinov zgoditi. Najboljši način je sevéda ta, da učitelj šolska izdelovanja sam pregleduje, posebno pa težavniše naloge, n. pr. naloge iz spisja i. t. d. Ložeje naloge, zlasti take, ki se rešujejo vse po enem kopitu, popravljajo lahko tudi boljši učenci. Učitelj more to tako urediti, da on le najboljšim učencem pregleda naloge, a ti potem slabejšim. Včasih kaže tudi nalogo na šolsko tablo spisati, da po tej vsi učenci svoje izdelke popravljajo. Povsod in nad vsem pa mora čuvati in vse uredovati učiteljevo pazljivo oko.

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

XXI. 1863. „Leto 1863! Tisočletnica slovanska! God neizrekljive pomembe in vrednosti! . . . Ozrimo se s hvaležnim in pobožnim srcem najpred gori k večnemu Vladarju vseh narodov, da je prižgal tudi nam zvezdo rešivno in budivno, ki nam odpera in razsvetljuje pot, po kateri le zamoremo doseči svoj namen . . . Obhajajoči tisočletnico prevdarimo: ali je storil naš narod v tisoč letih tak korak v izobraženosti in omiki, kakor je bilo mogoče? Če se pokaže, da ne, prevdarimo dalje: kaj je bilo krivo, da smo zaostali: ali iz lastne narodne nemarnosti, ali iz drugostranskih zaprek, in odstranimo to in uno z modrim obnašanjem in neutrudljivo delavnostjo! . . .

Tako je pisal v prvem listu v Novicah dr. L. Toman v imenu dr. J. Bleiweisa, kateri je v jedenindvajsetem tečaju priobčil na. pr.: „O zadevah goveje kuge. Spomlad in gosence. Kmetiški pogovori. Nauki svilorejcem. Korist pepela v poljedelstvu. Kako je z